

Янчук Д.О.

викладач кафедри теорії і методики фізичної культури
Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький
ORCID: 0000-0001-9828-7393

ЗАХОДИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Мета роботи. Реалізація принципів національно-патріотичного виховання через використання заходів при підготовці майбутніх фахівців фізичної культури та спорту за допомогою втілення ідей національно-патріотичного виховання, залучення студентської молоді до участі в соціально-значимих проєктах патріотичного спрямування, активне вивчення майбутніми вчителями національно-культурної спадщини українського народу. **Методологія.** Проведення заходів національно-патріотичного спрямування наразі є актуальним в системі підготовки майбутніх фахівців та визначається низкою обставин – соціальною ситуацією, що склалася нині в нашій країні, перетвореннями в суспільному, політичному, економічному житті, переоцінці цінностей у свідомості людей. Розвиток патріотизму у населення спрямований на забезпечення цілісності, соборності України, що є серцевиною української національної ідеї.

Завданням дослідження є через проведення національно-патріотичних заходів сформувати готовність у майбутніх фахівців фізичної культури та спорту до захисту України, бажання проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби. Заходи з національно та військово-патріотичного виховання мають проводитися комплексно, спільними зусиллями органів державної влади та місцевого самоврядування, а також закладів освіти, сім'ї, громадських об'єднань, волонтерських та благодійних організацій, Збройних Сил України, інших силових структур. Принципами дослідження є формування майбутніх фахівців фізичної культури та спорту через принципи національної спрямованості, самоактивності й саморегуляції, історичної і соціальної пам'яті, міжпоколінної наступності тощо.

Об'єктом дослідження є формування майбутніх фахівців фізичної культури та спорту до реалізації концепції національно-патріотичного виховання через проведення відповідних заходів. **Предмет** дослідження полягає в створенні педагогічних умов для формування готовності майбутніх фахівців фізичної культури та спорту у процесі національно-патріотичних та військово-спортивних заходів. **Наукова новизна.** Уточнено сутність заходів національно-патріотичного спрямування як системної і цілеспрямованої діяльності, що передбачає формування у майбутніх фахівців фізичної культури та спорту патріотичної свідомості, любові до Батьківщини, готовності до її захисту завдяки впровадженню в освітню практику закладів загальної середньої та вищої освіти ефективних форм та методів, які використовуються у національно-патріотичних та військово-спортивних заходах.

Виділено основні установи і заклади різних форм власності та виокремлено основні заходи, які вони впроваджують національно-патріотичні спрямування. Обґрунтовано виховні можливості заходів національно-патріотичного спрямування з метою їх впровадження в освітній процес закладів загальної середньої освіти та закладів вищої освіти. **Висновки.** Визначено, що патріотичне виховання при підготовці майбутніх фахівців фізичної культури та спорту у процесі заходів національно-патріотичного спрямування – системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, школи, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави.

Ключові слова: Національно-патріотичні заходи, основні заклади та установи національно-патріотичного спрямування

Yanchuk D. Measures of national and patriotic promotion in the training of future specialists in physical culture and sports. The goal of the work. Implementation of the principles of national-patriotic education through the use of measures for the preparation of future specialists in the field of physical culture and sports through the implementation of the ideas of national-patriotic education, the involvement of student youth in participation in socially significant projects of a patriotic direction, active study by future teachers of the national-cultural heritage of the Ukrainian people. **Methodology.** Conducting events of a national and patriotic direction is currently relevant in the system of training future specialists and is determined by a number of circumstances – the social situation that has developed in our country, transformations in social, political, economic

life, reassessment of values in the minds of people. The development of patriotism among the population is aimed at ensuring the integrity and unity of Ukraine, which is the core of the Ukrainian national idea.

The task of the study is to form the readiness of future specialists in the field of physical culture and sports to protect Ukraine, the desire to serve in the Armed Forces of Ukraine as a special type of public service through national and patriotic events. Measures for national and military-patriotic education should be carried out comprehensively, with the joint efforts of state authorities and local governments, as well as educational institutions, families, public associations, volunteer and charity organizations, the Armed Forces of Ukraine, and other power structures. The principles of the research are the formation of future physical culture and sports specialists through the principles of national orientation, self-activity and self-regulation, historical and social memory, intergenerational continuity, etc.

The object of the study is the formation of future specialists in physical culture and sports before the implementation of the concept of national-patriotic education through the implementation of appropriate events. **The subject** of the study is the creation of pedagogical conditions for the formation of the readiness of future specialists in physical culture and sports in the process of national-patriotic and military-sports events. **Scientific novelty.** The essence of measures of national-patriotic orientation as a systematic and purposeful activity, which involves the formation of future physical culture and sports specialists in patriotic consciousness, love for the Motherland, readiness to protect it thanks to the introduction of effective forms and methods into the educational practice of institutions of general secondary and higher education, which are used in national-patriotic and military-sports events.

The main institutions and institutions of various forms of ownership are singled out and the main measures implemented by them in national-patriotic directions are singled out. The educational possibilities of measures of a national and patriotic direction are substantiated with the aim of their implementation in the educational process of general secondary education institutions and institutions of higher education. **Conclusions.** It was determined that patriotic education in the preparation of future specialists in physical culture and sports in the process of measures of national and patriotic orientation is a systematic and purposeful activity of state authorities, public organizations, family, school, and other social institutions regarding the formation of a high patriotic consciousness in the young generation, a sense of loyalty, love for the Motherland, concern for the well-being of one's people, readiness to fulfill the civic and constitutional duty to protect the national interests, integrity, and independence of Ukraine, and to promote its establishment as a legal, democratic, and social state.

Keywords: National-patriotic events, main institutions and institutions of national-patriotic direction.

Постановка проблеми. Аналіз джерел. На сучасному етапі розвитку України, коли російська федерація вторглась на територію нашої держави існує пряма загроза денационалізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання майбутніх фахівців галузі фізичної культури та спорту.

До нормативно-правової бази національно-патріотичного спрямування належать: Закони України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті» [1], «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні», «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років» та Указ Президента України «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» [2], в якому чітко прописано «всебічно сприяти проведенню Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»)), «ужити невідкладних заходів, спрямованих на налагодження взаємодії у питаннях національно-патріотичного виховання допризовної молоді та популяризації військової служби» тощо. Рішення ради національної безпеки і охорони України «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності»[3] та ряд інших законодавчих актів. Мета патріотичного виховання студентської молоді конкретизується через систему таких виховних завдань як утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України [4]; виховання поваги до державної символіки, Конституції України, Законів України; підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника вітчизни, героя; спонування зростаючої особистості до активної протидії аморальності та сепаратизму; формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій; формування мовленнєвої культури та культивування кращих рис української ментальності - працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності.

Аналіз літератури, а також вивчення мети, завдань, особливостей організації та змістового наповнення національно та військово-патріотичних заходів дає підстави стверджувати, що вони володіють необхідним виховним потенціалом для виховання захисників державного суверенітету, цілісності та незалежності Батьківщини як високоморальних громадян-патріотів, які шанують українські традиції, бережуть та примножують духовні цінності, здатні реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства.

Аналіз наукових психолого-педагогічних джерел засвідчує, що виховання патріотизму засобами національно-патріотичного та військово-спортивних спрямування (заходи, ігри, змагання, фестивалі тощо) є актуальним і, разом з тим, мало розробленою темою при підготовці майбутніх фахівців фізичної культури та спорту. Як зазначає М. Тимчик, військово-патріотичні спортивні ігри є

ефективною формою патріотичного виховання старших підлітків. Залучення до них сприяє підвищенню в здобувачів освіти рівня патріотичної вихованості, дає можливість отримати та поглибити відповідні знання, сформувати важливі уміння й навички, важливі для майбутніх захисників Вітчизни, отримати новий цікавий досвід. Систематичне й цілеспрямоване проведення змагань зі спортивних ігор сприяє формуванню у старших підлітків позитивних емоцій, поваги та вдячності до тих, хто захищає рідну країну від ворогів. Такі захисники є для старших підлітків взірцями поведінки. Увага до них в процесі фізкультурно-масової роботи спонукає інтерес з боку старших підлітків до патріотичної діяльності [5, с. 37].

Виклад основного матеріалу. Національно-патріотичні заходи, ігри, змагання можуть відігравати велику роль в освітньому процесі і виконувати певні функції, які спрямовані на розвиток та формування особистості старших підлітків. Охарактеризуємо основні функції заходів в освітньо-виховному процесі.

Соціокультурна функція. На соціалізацію особистості впливає багато різноманітних факторів, в тому числі – ігрова діяльність. У процесі гри здобувачі освіти можуть засвоювати правила, ролі, знання, ціннісні установки, зміст організації діяльності, які тим чи іншим способом співвідносяться з правилами, нормами та ціннісними засадами суспільного життя.

Діагностична функція. Процес гри передбачає багатоваріативність проявів поведінки учасників. Відповідно, гра є своєрідним дзеркалом того, як особистість поводить себе у різних ситуаціях (у ситуації конфлікту, необхідності швидкого реагування, очікування, прийняття рішення, взяття на себе відповідальності, необхідності виявити лідерські якості, підпорядкувати власні інтереси інтересам команди). Таким чином, гра проявляє індивідуальні особливості та здібності учасників: інтелектуальні, вольові, фізичні тощо.

Виховна функція. Гра сприяє формуванню та розширенню світогляду, вихованню особистісних якостей та рис характеру, допомагає засвоїти певні правила поведінки, ціннісні установки, апробувати їх на практиці та потім застосовувати в реальному житті.

Можемо зробити попередні висновки, що гра, як форма діяльності допомагає майбутнім фахівцям фізичної культури та спорту отримати новий досвід, засвоїти правила та усталені зразки поведінки, спробувати себе в різних ролях, апробувати нові види діяльності, отримати навички роботи в команді тощо. Для заходів національно-патріотичного та військово-спортивного спрямування притаманно:

- пізнавальний характер і різноманітність ігрових мотивів, цілей; звернення до історії та традицій української культури, зокрема українського козацтва;
- залучення організацій-партнерів для розширення виховних впливів (органів місцевої влади, Міністерств освіти і науки України, надзвичайних ситуацій, молоді і спорту, громадських організацій тощо);
- широкий арсенал активностей (для розвитку інтелектуальних, фізичних, вольових якостей учасників); оновлення та удосконалення педагогічних форм, прийомів і методів виховання сучасної учнівської молоді.

На прикладі Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»), метою якої є виховання захисників держави, громадян-патріотів, які плекають українські традиції, духовні цінності, володіють відповідними знаннями, вміннями та навичками, здатні реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства, можемо виділити основні завдання заходів національно-патріотичного спрямування [6, с. 1-3]:

- виховання дітей та молоді в дусі відданості принципам державної незалежності і соборності Україні та Українському народу через плекання національних військово-патріотичних історичних традицій та створення умов для дієвого плекання українських суспільно-державницьких цінностей (національної самосвідомості, ідентичності, самобутності, волі, соборності та гідності Українського народу), здобуття молоддю первинних загальновійськових і спеціальних компетентностей;
- активізація процесу формування та закріплення навичок активного громадянства, основ самоврядування в учнівських та студентських колективах;
- популяризація серед учнівської та студентської молоді здорового способу життя, активного відпочинку та життя в природі; розвиток навичок мандрівництва (туризму), орієнтування та таборування;
- заохочення дітей та молоді до вивчення історії боротьби за державну незалежність та територіальну цілісність України, формування шанобливого ставлення до жертв комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні через дослідження архівів.

Впровадження заходів національно-патріотичного спрямування на уроках фізичного виховання у середній загальноосвітній та вищій школах сприяє:

- формуванню уявлень у майбутніх фахівців фізичної культури та спорту роль і значенні фізичного розвитку, фізичної культури; розвитку фізичних якостей (силі, витривалості, гнучкості, активності, стійкості, спритності);

- формуванню професійних характеристик, необхідних для майбутніх захисників: витривалості, сили, спритності, рухової координації, активності, стійкості, концентрації та уваги, швидкості, логічного мислення, стратегічного бачення, кмітливості, точності, відповідальності та рішучості;

- застосуванню загальної фізичної підготовки, спеціальної підготовки та військово-прикладної фізичної культури;

- вмотивованості майбутніх фахівців фізичної культури та спорту до захисту життя і здоров'я, розуміння необхідності фізичного розвитку та фізичної підготовки, яка забезпечується заходами національно-патріотичного та військово-спортивного спрямування;

- поглибленню знань про історію виникнення військово-спортивних ігор; основ та витоків козацько-лицарського виховання, основних форм та напрямів козацької педагогіки тощо.

А зараз розглянемо діяльність деяких основних закладів та установ різної форми власності, які на виконання нормативно-правової бази національно-патріотичного спрямування та власних регламентуючих документів, впроваджують місцеві заходи національно-патріотичного спрямування.

Центри фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», які із початку своєї діяльності, на підставі плану роботи, активно впроваджує національно-патріотичні та військово-спортивні заходи. Центри фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» – заклади фізичної культури і спорту, які здійснюють діяльність шляхом залучення різних груп населення, зокрема соціально незахищених, до занять фізичною культурою [7] (працює більш ніж 2000 фахівців в місцевих центрах). Організують самостійно та спільно з іншими установами наступні заходи національно-патріотичного спрямування: «Козацькі розваги», чемпіонати військових частин зі військово-спортивного багатоборства серед військовослужбовців, заходи до Дня Незалежності України, Дня захисників і захисниць України, Дня Збройних сил України із залученням військовослужбовців та учасників АТО з метою їх психологічної реабілітації засобами фізичної культури і спорту. У якості співорганізаторів організують і проводять спортивні активності в рамках Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»).

З лютого 2022 року, із початку введення в країні воєнного стану та окупацією росії територій України, почало з'являтися багато внутрішньо переміщених осіб. Обласні центри «Спорт для всіх» залучають такі верстви населення різних вікових груп для участі у таких заходах як: «Олімпійське літо», «Ти зможеш, якщо зміг я!», з нагоди Дня Української Державності, Міжнародного дня молоді, змагання з волейболу, малюкболу, естафетні змагання, брейн-ринг, серед працівників апарату сільських і селищних рад.

Центри національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді здійснюють координацію роботи закладів освіти з питань національно-патріотичного виховання, організують місцеві заходи даного напрямку (конкурси, змагання, акції, конференції, семінари-тренінги «Школа виховників джур» тощо), методично і організаційно супроводжують проведення гри «Сокіл» «Джура», проводять гру-вікторину «Відун» співпрацюють з громадськими організаціями, діяльність яких спрямована на національно-патріотичне виховання та ін.

По краєзнавчому напрямку координують роботи закладів освіти з питань з даних питань, організують місцеві заходи даного напрямку (експедиції, акції, конкурси, зльоти, семінари, конференції тощо), методично і організаційно супроводжують огляди музеїв при закладах освіти, співпрацюють з Малою академією наук, Національною спілкою краєзнавців України, Українським географічним товариством тощо.

По спортивному напрямку координують роботу закладів освіти з питань спортивного туризму, спортивного орієнтування, організують місцеві заходи даного напрямку (чемпіонати, кубки, інших змагання зі спортивного туризму, спортивного орієнтування, скелелазіння тощо), методично і організаційно супроводжують роботу туристських маршрутно-кваліфікаційних комісій закладів освіти, розробляють програмно-методичного забезпечення спортивно-туристського напрямку, приймають участь у розробці нормативно-правових актів з даного напрямку діяльності закладів освіти, співпрацюють з федераціями спортивного туризму, федераціями спортивного орієнтування тощо. Отже, тільки системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, установ та закладів різних форм власності – це запорука якісній підготовці майбутніх фахівців фізичної культури та спорту.

Можемо зробити **висновок**, що проведення заходів національно-патріотичного спрямування у контексті виховання майбутніх фахівців фізичної культури та спорту створюють умови для дієвого плекання українських суспільно-державницьких цінностей, національних військово-патріотичних історичних традицій, виховують у них відданість принципам державної незалежності і соборності України. Популяризують здоровий та безпечний спосіб життя, підвищують соціальну активність та громадянську відповідальність, формують національну гідність, прагнення до вивчення героїчних сторінок історії українського народу; формуванні гармонійно розвиненої особистості, свідомого громадянина-патріота.

З'ясовано, що найбільш ефективними для патріотичного виховання майбутніх фахівців фізичної культури та спорту є заходи, які збагачують всі компоненти національно-патріотичної вихованості, тобто розширюють знання про патріотизм, формують ціннісні орієнтири та установки, дають можливість для відпрацювання на практиці навичок та умінь, необхідних для громадянина-патріота, майбутнього захисника Вітчизни.

Список використаних джерел

1. Нормативно-правова база національно-патріотичного виховання. URL: <https://www.sites.google.com/site/zahist56/normativno-pravova-baza-nacionalno-patrioticnevihovanna>;
2. Указ Президента України «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» від 12 червня 2015 року № 334/2015.
3. Рішення ради національної безпеки і охорони України «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності» від 28 серпня 2014 року із змінами, внесеними згідно з Рішенням Ради національної безпеки і оборони від 24 березня 2021 року;
4. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 06 липня 2022 року № 527;
5. Тимчик, М. В. Зміст патріотичного виховання учнів 7-9 класів у процесі фізкультурно-масової роботи. *Фізичне виховання в сучасній школі*. 2013. № 6. С. 35 - 38
6. Постанова Кабінету міністрів України «Про деякі питання дитячо-юнацького військово-патріотичного виховання» від 17 жовтня 2018 р. № 845 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 143 від 26.02.2020, № 367 від 13.05.2020). Положення, 2018, с.1-3;
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 року № 49 Про утворення центрів фізичного здоров'я населення Спорт для всіх.

References

1. Normativno-pravova baza nacionalno-patrioticneho vihovanna. URL: <https://www.sites.google.com/site/zahist56/normativno-pravova-baza-nacionalno-patrioticnevihovanna>;
2. Decree of the President of Ukraine "On measures to improve the national-patriotic upbringing of children and youth" dated June 12, 2015 No. 334/2015;
3. Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine "On urgent measures to protect Ukraine and strengthen its defense capabilities" dated August 28, 2014, as amended in accordance with the Decision of the National Security and Defense Council of March 24, 2021.
4. The concept of national-patriotic education in the education system of Ukraine was approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated July 6, 2022: 527.
5. Tymchuk, M. V. (2013). The content of patriotic education of students of grades 7-9 in the process of physical education and mass work. *Physical education in a modern school*, 6. 35-38;
6. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On some issues of military and patriotic education of children and youth" dated October 17, 2018 No. 845 (Amended in accordance with the Decrees of the CMU No. 143 of 26.02.2020, No. 367 of 13.05.2020). Regulations, 2018, 1-3.
7. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine of January 18, 2003 No. 49 On the establishment of centers for the physical health of the population Sport for all

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).94

УДК 796.052.242:796.323.2-057.875

Яцковський В.В.

викладач кафедри спортивних та рекреаційних ігор

Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів

ORCID: 0000-0002-9677-1226

Мельник В.О.

Кандидат наук з фізичного виховання і спорту,

доцент кафедри спортивних та рекреаційних ігор,

Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів

ORCID: 0000-0001-9557-1276

Ковцун В.І.

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,

завідувач кафедри спортивних та рекреаційних ігор,

Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів

ORCID: 0000-0002-2394-6064

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОГРАМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТАКТИЧНИХ ДІЙ В НАПАДІ СТУДЕНТСЬКИХ КОМАНД У БАСКЕТБОЛІ 3Х3

Мета дослідження – з'ясувати зміну тактичних показників змагальної діяльності студентських команд у баскетболі 3х3 під впливом програми удосконалення тактичної